

BIBLIOGRAFSKI PODACI UZ PRIJEVOD MAKSIMA I REFLEKSIJA

DENIS NOVKO
Filozofski fakultet,
Sveučilište u Zagrebu
novkodenis@gmail.com

Prijevod *Maksima i refleksija* rađen je prema džepnom pretisku hamburškog izdanja *Goetheovih djela* u 14 svezaka, objavljenom u Münchenu 2000. godine. Hamburško je izdanje priređivao Erich Trunz od 1948. do 1960. godine, a doručeno izdanje, prema kojem je priređen pretisak, objavljeno je u Münchenu 1981. godine. Obuhvaćena je jedna cjelina naslovljena „Umjetnost i umjetnik” iz 12. sveska, u kojem su uz *Maksime i refleksije* objavljeni i „Spisi o umjetnosti” i „Spisi o književnosti”. *Maksime i refleksije* iz 12. sveska priredio je Hans Joachim Schrimpf, razdijelivši Goetheove izreke u osam skupina: „Bog i priroda”, „Religija i kršćanstvo”, „Društvo i povijest”, „Mišljenje i čin”, „Spoznaja i znanost”, „Umjetnost i umjetnik”, „Književnost i jezik” i „Iskustvo i život”.

S obzirom da su *Maksime i refleksije* kao zasebna cjelina objavljene tek posthumno, obuhvaćajući ne samo za života objavljene izreke nego i one iz ostavštine, konsenzus oko njihovog broja, rasporeda i klasifikacije još uvijek nije postignut, pa priređivanje i razvrstavanje ovisi, u velikoj mjeri, o uredničkoj odluci. Urednici Johann Peter Eckermann i Friedrich Wilhelm Riemer prvo su izdanje objavili u Stuttgartu/Tübingenu pod naslovom *Maksime i refleksije* godinu dana nakon Goetheove smrti, 1833. godine, a izdanje je sadržavalo šestotinjak izreka nasumično razvrstanih u pet odjeljaka. Premda je Goethe Eckermannu ostavio upute da izreke odijeli prema sadržaju u zasebne sveske, u prvo ime su izdanju one objavljene pomiješano. Nedugo nakon prvog izdanja urednici Eckermann i Riemer u trećem su od četrdeset svezaka *Goetheovih sabranih djela* iz 1840. godine priredili novo prošireno izdanje pod naslovom *Izreke u prozi (Sprüche in Prosa)*, što je dovelo do nesuglasja među kasnijim urednicima Goetheovih djela. U drugom i proširenom izdanju priređeno je 1058 izreka te su one razdijeljene u sedam odjeljaka nakon kojih slijede dvije tematske cjeline, umjetnička i prirodoznanstvena.

Johann Ludwig Gustav von Loeper 1870. godine priredio je novo izdanje također pod naslovom *Sprüche in Prosa*, te je po uzoru na prethodno izdanje izreke razvrstao prema skupinama „Etika”, „Umjetnost” i „Priroda”, razdijelivši ih u odjeljke po uzoru na prvo izdanje. Osobitost Loeperova izdanja sastoji se u tome što je uz naslov dodao i znameniti podnaslov „Vlastito i prisvojeno” (*Ei-*

genes und Angeeignetes), što je neosporno Goetheova osnovna zamisao samih *Maksima i refleksija*. U weimarskom izdanju Goetheovih djela u 133 svezaka, objavljivanih u četiri odjeljka od 1887. do 1919. godine, Goetheove su izreke razvrstane prema sadržaju te su priređene u deset tematski različitih svezaka. U dvadeset i prvom svesku kritičkoga izdanja Goetheovih djela iz 1907. godine, koje je objavljivalo Goetheovo društvo također u Weimaru, Max Hecker obuhvatio je oko 1400 izreka, postavivši mjerilo i uzor za većinu kasnijih izdanja. Izostavio je naslov *Sprüche in Prosa*, smatrajući ga izrazito nespretnim, poredavši za života objavljene izreke kronološkim redoslijedom, dok je one iz ostavštine razvrstao tematski prema odjeljcima: „O književnosti i životu”, „O umjetnosti i povijesti umjetnosti” i „O prirodi i prirodnoj znanosti”. U uvodu sveska Hecker je naglasio da je među objavljenim izrekama nastojao zadržati smislenu cjelinu kako je ona zamišljena u pojedinim Goetheovim djelima.

Značajan broj izreka objavljen je još za Goetheova života, no ne kao zasebno djelo, nego su uklopljene u pojedine romane. Većina izreka nastala je nakon 1800. godine, no manji se broj može pronaći u bilježnicama talijanskog putovanja te u priručniku Wilhelma Meistera u romanu objavljenom 1795./1796. godine pod naslovom *Godine učenja Wilhelma Meistera (Wilhelm Meisters Lehrjahre)*. Prvi značajniji niz izreka nalazi se u dnevniku Otilije u romanu iz 1809. godine, naslovljenom *Izborne srodnosti (Wahlverwandschaften)*. Godinu dana kasnije, 1810. godine, Goethe je dio izreka uklopio u prirodnoznanstveni spis *Materialijali za povijest učenja o bojama (Materialien zur Geschichte der Farbenlehre)*, u odjeljak pod naslovom „Praznina” („Lücke”). Prirodnoznanstvene izreke objavljivane su u časopisu *Umjetnost i stari vijek (Kunst und Altertum)*, koji je Goethe uređivao od 1818. do 1827. godine. Izreke su objavljivane u „Svesku za morfologiju” („Heft zur Morphologie”, 1822.) i „Svesku za prirodnu znanost” („Heft zur Naturwissenschaft”, 1823.).

Veliki broj izreka objavljen je 1829. godine u dovršenoj verziji romana *Godine putovanja Wilhelma Meistera (Wilhelm Meisters Wanderjahre)*. Skupine izreka nalaze se po završetku druge i treće knjige romana, naslovljene „Razmatranja u smislu putnika” („Betrachtungen im Sinne der Wanderer”) i „Iz Makarijina arhiva” („Aus Makariens Archiv”). Umetanje izreka u potonje djelo nije bila Goetheova izvorna zamisao, nego tek naknadna dorada nakon što se ispostavilo da su posljednja dva svežnja kraća pa je izdavač zatražio dodatne rukopise. Goethe je svom pomoćniku Eckermannu¹ predao dva nova svežnja neobjavljenih izreka, naloživši mu da iz nesređene hrpe priredi šest do osam araka, koji su potom uklopljeni u drugo izdanje iz 1829. godine. Preostale je izreke Goethe

1 O razgovorima Goethea i Eckermanna u posljednjih nekoliko godina Goetheova života vidi u: Johann Peter Eckermann, *Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens*, prvo izdanje 1836.

predao Eckermannu, povjerivši mu zadatak da ih tematski razdijeli u više svezaka, no on ih je, kako smo prethodno istaknuli, objavio pomiješano u odjeljcima.

U izdanju iz 1943. godine Günther Müller u dotadašnji je opus uklopio i niz izreka iz *Učenja o bojama* koje nisu sadržane u Heckerovu izdanju. Ovdje korišteno hamburško izdanje rađeno je po uzoru na Heckerovo i Müllerovo izdanje, a uz izreke iz *Učenja o bojama* tekst je dopunjen izrekama iz *Godinā putovanja Wilhelma Meistera* te iz časopisa *Umjetnost i stari vijek*. Izreke su numerirane prema Heckerovu izdanju, no dodatno je sačuvan smisao i slijed za života objavljenih izreka, pa su tako u odjeljku „Umjetnost i umjetnik” izreke iz Makarijina arhiva razvrstane u zasebnu cjelinu.

„Umjetnost je sama po sebi i za sebe plemenita; zbog toga se umjetnik ne boji onog običnog. A samim prihvaćanjem on ga je već oplemenio, i tako vidimo najveće umjetnike kako sa smjelošću koriste svoje pravo na veličanstvo”

J. W. GOETHE